

Тетяна Зевченко,
викладач,
Наталія Дудик,
викладач,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

ПРОБЛЕМНІ СИТУАЦІЇ ЯК ОДИН ІЗ ДІЄВИХ ЗАСОБІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАНЯТЬ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Ключові слова: проблемна ситуація, педагогічні технології, проблемний метод навчання, лексичні одиниці, граматичні конструкції, мовленнєві завдання.

Швидкий темп розвитку сучасного суспільства потребує негайних рішучих змін в освітній галузі. Від висококваліфікованих фахівців сьогодні вимагаються комплексні підходи до розв'язання проблем, пошук нестандартних рішень. Нагальною стає потреба пошуку нових шляхів організації навчального процесу, оновлення методів, засобів, форм навчання, розробки і імплементації в освітній процес нових педагогічних технологій.

Сучасні дослідження в галузі освіти стверджують, що навчання, в якому переважає повідомлення знань і контроль засвоєння шляхом опитування, більше не є ефективним. Науковці наголошують на тому, що слід переходити до проведення занять такого типу, в якому студенти самі доходять висновків за допомогою викладача, тому що сучасне навчання вимагає найактивнішої участі студентів у навчальному процесі.

Відомо, що у своїй діяльності людина повсякчас зустрічається з великою кількістю проблем, які потребують розв'язання. Пошук способу вирішення проблеми починається з процесу мислення, під час якого залучається вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, узагальнювати і абстрагувати; удосконалюється вміння критично мислити, самостійно набувати знання. Відтак можна стверджувати, що проблемний метод навчання, який базується на використанні проблемних ситуацій, є одним із ефективних засобів активізації

навчання. Питання застосування проблемних ситуацій у викладанні дисциплін вищої школи ґрунтовно розглядається в наукових працях вітчизняних і зарубіжних науковців, таких як: Х. Барроуз, Дж. Берінгер, К. Кокрел, К. Ньюхолд, С. Хмело-Сільвер, Ю. Будас, Н. Дмитерко, І. Доля, О. Зарічна, Т. Кудрявцев, Й. Лернер, М. Махмутов, Р. Матюшкин, В. Оконь, А. Петрова, В. Сафонова та інші.

У науково-методичній літературі проблемна ситуація визначається як психологічний стан, що виникає в результаті мисленнєвої взаємодії суб'єкта (студента) з об'єктом (навчальним матеріалом), який стимулює пізнавальну потребу розкрити суть процесу або явища, що вивчаються. Проблемна ситуація містить складне теоретичне і практичне питання, що вимагає дослідження у співвідношенні з певними умовами і обставинами, які створюють проблемну ситуацію. Проблемна ситуація створюється за допомогою активізуючих дій і запитань викладача, що підкреслюють характерні якості об'єкта пізнання. Традиційно проблемна ситуація має дві сторони: предметно-змістову та емоційну. Предметно-змістовий аспект пов'язаний з виокремленням суперечностей базових знань, недостатнім обсягом певної суттєвої інформації. Мотиваційна сторона спрямована на усвідомлення суперечностей і стимулювання бажання їх подолати за умови засвоєння студентами певних нових знань.

Для створення проблемної ситуації викладачі користуються різними способами, серед яких підведення студентів до суперечностей і пропозиція їм самим знайти рішення; зіткнення із суперечностями практичної діяльності; викладення різних точок зору на одне і те саме питання; пропозиція розглянути явище з різних позицій; спонукання здійснити власні порівняння, узагальнення і висновки. Слід зауважити, що під час створення звичайної неproblemної ситуації з будь-якої теми вказуються всі компоненти смислового змісту: місце, час, дійові особи, мета спілкування, яка не ускладнена деталями. Проблемна ситуація обов'язково повинна містити в собі елементи новизни та перепони на шляху досягнення поставлених цілей; повинна прослідковуватись логічна

послідовність пред'явлення проблеми. Створюючи проблемні ситуації на занятті, слід пам'ятати її основні риси: зв'язок з реальним життям і мотивацією студентів; опис кількох взаємопов'язаних явищ і подій; незадовільно сформульована комплексна проблема; необхідність групового прийняття рішень; потреба у розгорнутих відповідях, які спонукають до обговорення; зв'язок з навчальними цілями і завданнями; адаптація до попередніх знань; підсумковий результат, який можна застосовувати у реальному житті.

Варто моделювати такі проблемні ситуації, які студенти могли б реалізувати в повсякденному житті, відповідали б їхньому досвіду і фоновим знанням, здатності вирішувати проблеми. До іншомовної здатності відносять вживання більш складної структури висловлювання (кількість розмовних кліше, використання об'ємніших фраз, поширених складносурядних і складнопідрядних речень); до мовленнєвої здатності належить детальний відбір слів (зменшення лексичних і синтаксичних повторів, відсутність затяжних пауз); до смислової – ширший обсяг предмета обговорення.

Необхідно надати умови для творчості, пропонувати такі завдання, виконуючи які, студенти застосовували б уяву, певний життєвий досвід, невимушено ділилися ним, вільно висловлювали власну думку стосовно проблеми, що обговорюється, використовуючи вивчені лексичні одиниці й відпрацьовані до автоматизму граматичні конструкції. Проблема ситуація повинна викликати зацікавленість студентів, бажання у всьому розібратися самостійно. Тому інформація, яку вони отримують у результаті вирішення проблеми, повинна мати особистісну значущість, бути важливою у навчальному плані і проектному застосуванні.

Застосовуючи проблемні ситуації на заняттях з іноземної мови, варто пам'ятати, що грамотно сформульовані мовленнєві завдання є потужним інструментом методичного і педагогічного впливу, що дає студентам змогу логічно вибудовувати послідовність висловлювань із заданої проблеми. Мовленнєве завдання є завжди мовленнєво-мисленнєвим, де мислення спрямоване на спілкування (погодитись, спростувати, висловити сум, жаль,

пояснити, прокоментувати і т.д.), а не мовну форму (вставте, виберіть, розкрийте дужки, знайдіть пару).

Проблемний характер мають лише ті завдання, у яких міститься практична чи теоретична складність, яка потребує дослідницької активності. Проблемні ситуації можуть бути різного виду: проблемно-інформаційні, проблемно-повукальні, проблемно-оцінюючі.

Застосування проблемних ситуацій на заняттях з іноземної мови у вищих навчальних закладах допоможе інтенсифікувати навчальний процес, стимулювати пізнавальний інтерес студентів, мотивувати їх до вивчення іноземних мов, покращити рівень іншомовної підготовки майбутніх фахівців. На таких заняттях студенти самостійно здобувають знання, у них виробляються навички мисленнєвих операцій і дій, розвивається увага, формується здатність відкривати щось нове для себе та знаходити нові способи дій через висунання припущень й формулювання доказів чи спростувань.

Проблемні ситуації доречно широко використовувати у навчанні іноземної мови у ВНЗ. Вони переорієнтують процес навчання від сухого неефективного заучування лексики та граматики до реалізації комунікативних намірів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ромашкіна Г.І. Шляхи створення проблемних ситуацій на уроці англійської мови / Г.І. Ромашкіна // Іноземні мови. – 2009. – №3. – С.18-22.
2. Волкова Н.П. Педагогіка: [Посібник для студентів вищих навчальних закладів] / Н.П. Волкова. – К. : Видавничий центр "Академія", 2003. – 576 с.
3. Дмітренко Н.Є. Застосування проблемних ситуацій для формування іншомовної комунікативної компетентності у майбутніх вчителів на заняттях з англійської мови / Н.Є. Дмітренко, Петрова А.І. // Іноземні мови. – 2017. – №3. – С.23-29.